

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій
Кафедра германської філології

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

Спеціальність 6.020303 Філологія

Профілактика помилок у процесі формування умінь та навичок усного мовлення

Допущено до захисту «__» _____ 20__ р.

Зав. каф. германської філології __ канд. філол. наук, проф. Кобякова І.К.

Виконала:

студ. групи ПР-41

Приходько Анна Анатоліївна

Науковий керівник:

канд. філол. наук, доц.

Баранова Світлана Володимирівна

Суми 2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 УСНА МОВЛЕННЄВА ДІЯЛЬНІСТЬ.....	5
1.1 Навички та вміння говоріння.....	5
1.2 Причини виникнення помилок в усному мовленні.....	8
1.3 Класифікація помилок в усному мовленні.....	10
РОЗДІЛ 2 РОБОТА ІЗ ЗАПОБІГАННЯ ТА ЗМЕНШЕННЯ ПОМИЛОК В УСНОМУ МОВЛЕННІ УЧНІВ.....	13
2.1 Способи та прийоми попередження помилок в усному мовленні.....	13
2.2 Особливості виправлення помилок в усному мовленні.....	19
ВИСНОВКИ.....	23
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	25
ДОДАТКИ.....	29

ВСТУП

Однією з основних цілей вивчення іноземної мови є оволодіння мовленнєвими компетенціями, необхідними для повноцінної комунікації засобами іноземної мови. Проте, у процесі формування таких умінь та навичок, учителі продовжують стикатися з проблемою виникнення помилок в усному мовленні учнів. Зрозуміло, що при цьому викладачі мають не лише правильно виправляти помилки, але й вживати заходи щодо їх зменшення та попередження, оскільки їх присутність в усному мовленні учнів ускладнює спілкування, що призводить до неминучих комунікативних невдач. З одного боку, помилки вказують на прогалини в знаннях, які треба заповнити. А з іншого — за правильного ставлення до помилок можна пришвидшити процес опанування мови.

Протягом довгого часу питання виникнення помилок в усному мовленні цікавило вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких: Л.В. Щерба [11], О.О. Ткачук [9], Є.І. Пасов [7], Р. Мерінгер [13], Дж. Едж [15], Кордер [12], Шахтер [19], Лонг [14], Дауті [14], Крашен [17] та ін.

На сьогодні, у методології викладання іноземних мов існує велика кількість напрацювань, що стосуються виправлення помилок в усному мовленні школярів, тоді як наша робота акцентує увагу саме на способах попередження помилок, що і визначає її **актуальність**.

Об'єктом дослідження виступають помилки в усному мовленні учнів на уроках іноземної мови у молодших, середніх та старших класах, тоді як **предметом дослідження** є застосування способів і вправ для їх ефективного та своєчасного попередження, зменшення, а також виправлення.

Мета роботи полягає у розробленні системи методів, способів та вправ, які допомогли б у попередженні помилок учнів в монологічному та діалогічному мовленні іноземною мовою.

Оскільки профілактика помилок є ефективною за умови забезпечення системного підходу до роботи над ними, у нашій роботі були поставлені та

виконані **завдання**, які допомагають успішно застосовувати такий всеохоплюючий підхід, серед яких:

- 1) виявлення помилки та причин її виникнення;
- 2) визначення помилки (її опис та класифікація) та оцінка її значимості;
- 3) розробка способів, складання та підбір вправ, які були б ефективними у роботі з попередження граматичних, лексичних та стилістичних помилок.

Методологічна база включає критичний аналіз літературних джерел, наукове спостереження, експеримент.

Практичне значення роботи полягає у потенціалі використання її результатів у школі на уроках іноземної мови у молодших, середніх та старших класах, а також в інших начальних закладах.

Робота складається з двох розділів, п'ятих підрозділів та чотирьох додатків. Загальний обсяг роботи — 28 сторінок.

РОЗДІЛ 1

УСНА МОВЛЕННЄВА ДІЯЛЬНІСТЬ

1.1 Навички та вміння говоріння

Мова є одним із засобів пізнання та обміну інформації, отримання якої здійснюється шляхом слухання та читання, а передача — говоріння та письма. Проте, саме знання граматики іноземної мови, її фонетики та володіння певним запасом слів аж ніяк не гарантує їх успішне застосування на практиці, а саме під час усного мовлення.

До процесів мовленнєвої діяльності належить говоріння, що забезпечує усне спілкування іноземною мовою у формах діалогу та монологу. Монологічне мовлення розгортається залежно від інтенції мовця, який будує висловлювання відповідно до обраної ним стратегії. Діалогічне ж характеризується взаємодією двох або більше партнерів, де реалізуються мовні інтенції та стратегії всіх його учасників. Діалогічне мовлення складніше, ніж монологічне, оскільки в ньому повинні бути залучені не тільки навички говоріння, а також аудіювання. Співрозмовники не можуть передбачити репліки одне одного, а тому під час такого виду мовлення тренується концентрація і швидка реакція.

У реальному житті ми набагато частіше вступаємо в діалоги, ніж проголошуємо монологи. Тому, під час навчання іноземної мови все більше уваги приділяється формуванню вмінь діалогічного мовлення. Воно характеризується ситуативністю, контекстуальністю, реактивністю, простотою синтаксичної побудови та еліптичністю, емоційністю та спонтанністю, яка проявляється в паузах нерішучості, повторях [4, с. 254-255], тому важливо навчати учнів використовувати в усному мовленні різні формули розмовного мовлення.

Усне монологічне мовлення, на противагу діалогічній формі спілкування, є більш об'ємним та поширеним видом мовлення. У монологі як в

організованому типі мовлення заздалегідь генеруються певні думки та монологічне висловлювання [4, с. 256].

Слід зазначити, що процес спілкування іноземною мовою в класі багато в чому залежить від низки психологічних факторів. Зазвичай, учні бояться говорити англійською мовою і висловлюються, тільки якщо їх попросить про це вчитель. Річ у тому, що в учня повинна виникнути потреба що-небудь сказати [19]. З цією метою використовуються сюжетно-рольові ігри, в яких умовно визначається місце дії (у класі, автобусі, парку, магазині), співрозмовник (товариш, молодший брат, мама, гість з іншого міста, села), мета висловлювання (про щось розповісти, повідомити, переконати) [9, с. 67]. Ситуативна мотивація допомагає учням набути звичку спілкуватись на різну тематику, також дозволяє зменшити напругу та страх у школярів включатись в обговорення на уроці.

Тож, у навчальному процесі необхідно створювати мотиви кожної мовленнєвої і немовленнєвої дії учня. Він має чітко уявляти мету таких своїх дій, їх кінцевий результат: що саме буде досягнуто, якщо учень скаже слово, побудує висловлювання, прослухає або прочитає текст і т.д. [1, с.127].

До психологічних факторів, які впливають на процес взаєморозуміння, також можна віднести психологічну несумісність співрозмовників, сором'язливість, недовіру до людей, нетовариськість; культурні бар'єри пов'язані з приналежністю комунікантів до різних, відмінних одне від одного, культурних традицій, звичаїв. Крім того, вчителю необхідно знати індивідуальні особливості учнів, які можуть впливати на хід бесіди. До прикладу, численні спостереження показують, що екстраверти оволодівають мовою набагато швидше, ніж інтроверти.

Тож, у навчальному процесі, що має на меті розвиток в учнів здатності до спілкування, необхідно навчати школярів умінню не просто будувати свою мовленнєву поведінку з носіями іноземної мови, але і досягати при цьому взаєморозуміння з ними та знайомитись з чужою культурою [1, с. 128].

Під час говоріння на уроці англійської мови (за умови недостатнього рівня володіння нею) операції породження висловлювання часто стають помітними через відсутність міцних зв'язків між мовленнєвим задумом та мовними засобами його вираження, які існують у носіїв мови. Тому умовою здійснення діяльності говоріння є наявність мовленнєвих автоматизмів або мовленнєвих навичок: граматичних, лексичних, вимовних (артикуляційних та інтонаційних) [22].

Разом вони утворюють операційний рівень говоріння як уміння, але їх сукупність ще не гарантує здійснення успішного процесу комунікації. Уміння говоріння має власні характерні якості, до яких відносять:

1) цілеспрямованість (постійне співвіднесення мотиву, цілі, реакції на співрозмовника, ситуації тощо);

2) продуктивність (на рівні змісту втілюється в різноманітті фактів та думок, що необхідні для досягнення мети висловлювання; на рівні форми — в різноманітті лексичного та граматичного наповнення);

3) самостійність (безперекладний з рідної мови характер говоріння), динамічність (перенесення уміння говоріння у нові ситуації спілкування);

4) інтегрованість (з одного боку — це синтез граматичних, лексичних та вимовних навичок, з іншого — інтеграція компонентів уміння — мотивів, інтересів, досвіду, знань мовця, тощо).

Варто пам'ятати, що для підвищення мотивації слід поставити цілі спілкування з огляду на характерні особливості учасників, їх вік, рівень знання мови. Однак, цього буває недостатньо, тому що досить часто причиною «мовчання» учнів може бути страх зробити помилку.

Англійський лінгвіст Джуліан Едж та багато інших прихильників комунікативного підходу до вивчення іноземної мови акцентують увагу на тому, що іноді деякі помилки потрібно ігнорувати, оскільки учні перш за все хочуть висловити свою думку і бути почутими. Школярі потребують підтримки і зацікавленості з боку вчителя у тому, що вони говорять, а вже потім — як вони говорять [15, с. 9-10]. Тож, виправлення помилок не має бути докором чи

різкою критикою, а підказкою та інструментом для вдосконалення навичок та вмінь усного мовлення учнів.

Таким чином, формування умінь та навичок усного мовлення у школярів на заняттях іноземної мови залежить від багатьох факторів. До них можна віднести як психологічні особливості дітей (інтроверти, екстраверти), їх комунікативні навички, відкритість та бажання до спілкування, вмотивованість, вікова категорія школярів, загальна атмосфера в класі (взаємоповаги, дружня чи постійної критики, напружена), так і рівень володіння учнями іноземною мовою, мовленнєві навички (граматичні, лексичні та артикуляційні).

1.2 Причини виникнення помилок в усному мовленні

У психолінгвістиці зібрано багато матеріалу, який пов'язаний з виникненням помилок і сприйняттям усного мовлення. Одним із перших, хто почав досліджувати природу мовленнєвих помилок, був австрійський лінгвіст Рудольф Мерінгер. У 1908 році він опублікував список з понад 8000 помилок в усному і письмовому мовленні, а також помилок, що допускаються при читанні. Вчений був переконаний, що помилки не виникають випадково, а підпорядковуються певним правилам; що всі носії мови обмовляються за схожим принципом [13]. У нашій роботі ми розглянемо лише основні причини їх виникнення.

Першою причиною появи помилок є вплив рідної мови на мову, яка вивчається. Фонетичні помилки, до прикладу, виникають через неспівпадіння систем звукового ладу рідної та іноземної мов, що виражається у відсутності тієї чи іншої фонологічної одиниці в рідній мові учня, у відмінній кількості та якості позиційних відтінків фонем, у різному функціональному навантаженні окремих фонетичних ознак [11, с. 343].

У процесі розвитку мислення та мовлення рідною мовою у людини створюється певна акустико-артикуляційна база, що зображає природу мови,

носієм якої вона є. Тому людина, яка вивчає іноземну мову, сприймає звуки цієї мови через призму рідної, уподібнюючи їх звукам рідної мови [8].

Недостатнє вивчення англійської фонетики негативно позначається на вимові, таким чином, звуки, схожі зі звуками рідної мови, вимовляються майже без змін. Наприклад, на уроці можна часто почути від учня: “*I sought [sɔ:t] (замість thought [θɔ:t]) that it was beautiful*”. Це ж саме явище впливає на виникнення лексичних та граматичних помилок. Коли учень не знає, як висловити думку англійською мовою, він вдається до використання слів або конструкцій рідної мови. Типову для української мови конструкцію «надворі + (холодно, спекотно і т.д.)» учні часто передають на англійську за допомогою буквального перекладу “in the street” замість “outside” [5]: «*Надворі холодно?*» — “*Is it cold in the street?*” Або, наприклад, школяр може запитати: “*Have you the fire?*” (замість *Do you have a lighter?*). Неправильне вживання артиклів у мовленні учнів викликане відсутністю в українській мові морфологічних засобів вираження категорії детермінованості, яку передають означений і неозначений артиклі в англійській мові. В українській мові ця категорія передається за допомогою лексичних засобів [2].

Другою причиною допущення помилок може стати недостатнє знання граматичних правил іноземної мови. Так учень, який лише знає, що дієслова утворюють минулий час за допомогою суфікса *-ed*, може помилково сказати: “*I growed up in Odesa*”. Або ж учні можуть неправильно застосовувати вже вивчені правила, як наприклад: “*Your house is more bigger than mine.*”

Третя поширена причина — вплив однієї іноземної мови на іншу за умови їх одночасного вивчення. У цьому випадку, учні можуть плутатись у використанні слів, наприклад, замість англ. *to get* (отримувати) вживати у цьому значенні німецьке слово *bekommen*. Це зумовлено наявністю в англійській мові слова *to become*, яке є схожим за фонетичною будовою на *bekommen*, але відрізняється за значенням. Наведемо ще один приклад: *Avrora was a slavın (нім. Sklavın), and anybody who had money could buy her*. Таким чином, одна

іноземна мова впливає на сприйняття школярами іншої, в даному випадку англійської мови, і спричиняє допущення помилок.

Тож, виділяють три основні причини виникнення помилок у процесі формування умінь та навичок усного мовлення, а саме: інтерференція рідної мови, недостатнє знання граматики іноземної мови та вплив однієї іноземної мови на іншу за умови їх одночасного вивчення. Важливо пам'ятати, що для попередження помилок слід вміти розрізняти їх за походженням, щоб відповідно до цього підбирати вправи та завдання.

1.3 Класифікація помилок в усному мовленні

Усе різноманіття мовленнєвих помилок можна поділити за двома загальними критеріями — якісним та кількісним.

Якісний критерій визначення помилки охоплює три параметри:

1) природу помилки, що віддзеркалює причини її виникнення (інтерференцію, слабкі навички, брак знань тощо);

2) сферу розповсюдження помилки, наприклад: певний аспект мови (фонетика, лексика, граMATика тощо), певний етап формування думки (задум, внутрішнє програмування, зовнішнє мовлення), усне або писемне мовлення, монолог або діалог тощо;

3) оцінку значущості помилки, що свідчить про її важливість для автора висловлювання, для розуміння слухачем, а також для системно-структурного оформлення висловлювання.

Кількісний критерій класифікацій помилок стосується частоти (тобто кількості помилок певного типу), типовості (регулярності виникнення подібних помилок у багатьох учнів) та сталості (повторення певних помилок протягом тривалого періоду часу) помилок. Серед таких критеріїв найбільш розповсюдженим є критерій типовості [10, с. 48-49].

Джуліан Едж виділяє помилки-обмовки (slips), помилки, які допускаються учнями в пройденому матеріалі (errors) та не в пройденому

(attempts). До перших належать ті, які учень може виправити сам. Наприклад: *She left college two years ago and now **work** as a secretary. I decided to do it and **forgotten** about it.*

До другого типу помилок належать ті, які учень не може виправити самостійно, навіть якщо на них вказати, але, в загальному, всі інші учні в класі знайомі з помилкою і здатні її виправити. До прикладу: *That was the first English film which I have understood **it**. He does not know about the war, does **not** he?*

Помилки (attempts) — це помилки, які учні роблять, коли намагаються щось сказати і використовують граматичні структури і мовні звороти, яких ще не вчили. Так, наприклад, якщо діти не вчили, як утворювати минулий доконаний час, то замість “*I had read a book, before you rang me up*” скажуть: “*I read a book, before you rang me up*”. При цьому, слід розуміти, що чітких меж між видами помилок немає. Наприклад: “*She **like** reading*” — це a *slip of the tongue*, якщо учень просто обмовився; *an error*, якщо недовчив правила утворення форм дієслова у теперішньому простому часі, і не зміг би себе поправити, якби навіть захотів; *an attempt*, якщо учень тільки почав вивчення мови і ще не знайомий з цим матеріалом [15, с. 10].

Також, лінгвісти розрізняють три основні види помилок (за якісним критерієм): смислові, граматичні та фонетичні. Перш за все, слід звернути увагу на ті помилки, які ускладнюють розуміння. Оскільки спотворення сенсу висловлювання заважає взаєморозумінню, смислові помилки відносять до грубих. Наприклад, *She **seen** it with dignity* замість *She **looked at** it with dignity*. Зазвичай, носії мови не допускаються таких помилок, оскільки вони спричиняють помітне відхилення від норм мови. До граматичних помилок, які не порушують розуміння сказаного, можна віднести вживання однини замість множини, сполучника *that* замість *which*, пропущення артикля та ін. Їх виправлення у потоці мовлення зовсім не обов’язкове.

За іншою класифікацією залежно від того, яка мовна норма порушується, мовленнєві помилки поділяють на певні групи: словотвірні, морфологічні, лексичні, синтаксичні, фразеологічні та стилістичні.

Оскільки звукова сторона є невід'ємним компонентом усіх видів мовленнєвої діяльності людини, вона має неабияке значення у процесі навчання вимові. Л.В. Щерба відмічав, що помилки у вимові не кращі помилок, наприклад, в граматичному роді іменників, у відмінках і т.п., а нерідко навіть гірші за них, бо заважають здійсненню основної мети мови — комунікації [11, с. 343]. Проте часте виправлення фонетичних помилок зменшує впевненість дітей у своїх можливостях ще на початковому етапі вивчення мови, тому викладачам слід обережно підходити до вирішення цієї проблеми. Більш детально ми розглянемо це питання у другому розділі нашої роботи.

Тож, помилки класифікують за якісними та кількісними критеріями. Також розрізняють помилки-обмовки (*slips of a tongue*), помилки в пройденому (*errors*) та ще не в пройденому матеріалі (*attempts*). Деякі лінгвісти виділяють три основні види помилок, серед яких: смислові, граматичні та фонетичні. За іншою класифікацією помилки в усному мовленні можуть бути словотвірними, морфологічними, лексичними, синтаксичними, фразеологічними та стилістичними.

РОЗДІЛ 2

РОБОТА ІЗ ЗАПОБІГАННЯ ТА ЗМЕНШЕННЯ ПОМИЛОК В УСНОМУ МОВЛЕННІ УЧНІВ

2.1 Способи та прийоми попередження помилок в усному мовленні

У попередньому розділі ми виокремили основні причини виникнення помилок в усному мовленні учнів, серед яких: інтерференція рідної мови, вплив однієї іноземної мови на іншу за умови їх одночасного вивчення та відсутність необхідних мовленнєвих компетенцій. Однак, очевидно, що найбільша кількість помилок виникає саме через недостатнє «знайомство» з мовою, яка вивчається.

Можна перелічити безліч факторів, які заважають учням оволодіти необхідними вміннями та навичками усного спілкування. До таких, до прикладу, відносять відсутність особистої мотивації, лінгвістичні, психологічні особливості учня, поверхневе вивчення граматики, малий об'єм активного вокабуляру, нерелевантні підручники, переважання когнітивного підходу у навчанні над комунікативним, мала кількість класних годин і т.д. Проте, якщо виокремити головну причину, прийдемо до того, що всі помилки виникають через несумлінне навчання, за якого учень не вчить, а лише «ознайомлюється» з навчальним матеріалом. Зрозуміло, що в такому випадку потрібно вже застосовувати методи виправлення помилок, які описуються в наступному підрозділі нашої роботи. Та все-таки, крім правильного, доречного та вчасного виправлення помилок, важливим елементом у процесі формування необхідних навичок усного мовлення є проведення превентивних заходів задля недопущення помилок або їх зменшення.

Допущення помилок під час говоріння не є абсолютно негативним явищем, оскільки як учні молодших і старших класів, так і вчителі, і навіть самі носії мови можуть помилятися під час говоріння. У цьому випадку різниця полягає у кількості та якості помилок (обмовки чи ті, що спричиняють

непорозуміння між співрозмовниками). Помилки також різняться залежно від того, на якому етапі опанування мови знаходиться учень (наприклад, помилки при утворенні минулого часу та помилки в умовному реченні).

Хоча, як ми вже з'ясували, помилки в усному мовленні є явними індикаторами процесу навчання, над їх недопущенням однаково треба працювати ще до їх появи, на що і націлена робота з профілактики помилок на уроці.

У цьому підрозділі ми запропонуємо низку способів, методів та вправ, головною ціллю яких є запобігання виникненню помилок в усному мовленні учнів.

Ефективним методом, на нашу думку, є фокусування на найбільш частих помилках [25] шляхом використання наочності із зображенням помилки. Для цього на картках позначаються найтипівіші помилки, яких припускаються учні, вивчаючи певну тему. Наприклад, можна написати коротке розповідне речення, де зеленим кольором виділити закінчення *-s* 3 ос. одн. теп. часу простого дієслівного присудка і прикріпити цю картку на дошку (додаток А). Такий простий і наочний приклад слугуватиме нагадуванням для кожного учня, який забуває це правило. За таким зразком можна зафіксувати на папері багато інших частих лексико-граматичних помилок. Такі картки також можна застосовувати під час непередбаченого усного мовлення учня. Помилки, зафіксовані на картці, можуть варіюватися залежно від етапу вивчення мови та рівня загальної мовленнєвої підготовки класу. Однак, важливо, щоб учні постійно спостерігали і запам'ятовували не помилки, а правильні варіанти, на яких лише виділяється (наприклад, іншим кольором) те місце, де зазвичай робиться помилка. Крім того, учні краще зрозуміють, запам'ятають і, що найголовніше, зможуть застосовувати правила на практиці, якщо вони будуть вчити не просто формули, на кшталт *V+s* чи *have+V3*, а правила у коротких і зрозумілих наглядних прикладах, які легко запам'ятовуються.

Вкрай важливою є систематизація помилок кожного учня у вигляді таблиці з такими пунктами: *Mispronunciation, New vocabulary, You said, You*

should have said (додаток Б). Зрозуміло, що коли в класі близько 20 учнів, викладачеві складно прослідкувати за мовленнєвими помилками кожного учня. Проте, така робота є вкрай ефективною у боротьбі із частими помилками (фонетичними/фонологічними, лексико-граматичними), оскільки вона направлена індивідуально на кожного учня. Учитель або сам учень за допомогою учителя після кожного заняття заповнює цю табличку. Школяр також отримує вправи на опрацювання відповідного матеріалу вдома (додаток В). При цьому особливо важливим є постійне заохочення учнів, підбадьорення, вказування на явні досягнуті результати за допомогою такої роботи.

Ми вже зазначали, що помилки трапляються через відсутність мовленнєвих автоматизмів. У такому разі усне мовлення учня нешвидке, фрагментарне; він часто робить паузи, щоб обдумати наступне слово чи згадати граматичне правило. Тоді учень, щоб не створювати таких «пустот» в мовленні, починає говорити швидше, тим самим забираючи свій час на «роздуми» і припускається маси помилок. Хоча і штучно, не вирішуючи причини виникнення помилок, та все-таки кількість помилок можна зменшити, заповнивши пропуски в мовленні за допомогою таких слів, як: *well, really, that's a bit unexpected, let me think a minute*, які дадуть декілька додаткових секунд на обдумання наступної фрази.

Тож, особливо важливим у попередженні помилок є вироблення мовленнєвих автоматизмів, тобто мовленнєвих навичок мовця, які здійснюються поза контролем свідомості та формуються в результаті багаторазового виконання певних мовленнєвих дій і мовленнєвих операцій [22]. На нашу думку, такі автоматизми можна сформувати за допомогою постійного прослуховування правильних варіантів мовленнєвих зразків, до прикладу, аудіозаписів іноземною мовою, аудіо книг [23], подкастів [29], новин [27; 28], улюблених пісень, діалогів, перегляду відеороликів, фільмів та серіалів [26]. За допомогою такого методу формується «відчуття» мови, поповнюється запас слів на різну тематику, включаючи неологізми, просторічні слова, тобто об'єм

тієї лексики, яка справді використовуються і потрібна для повсякденної комунікації. Крім того, в учня покращується мовленнєва здогадка, оскільки під час першого прослуховування неодмінно зустрічатимуться нові слова, значення яких можна вивести із загального контексту. Учень також має змогу спостерігати використання слів у різних контекстах, вчитися помічати особливості застосування граматичних правил [18]. До того ж розвиваються навички сприйняття мовлення носіїв мови і покращується вимова.

У роботі ми також зазначали, що однією з причин допущення помилок в усному мовленні може стати недостатнє знання граматичних правил іноземної мови. У цьому випадку доречним буде виконання різних вправ на граматику [24; додаток Г], які, у свою чергу, допоможуть зменшити кількість помилок в усному мовленні. Проте, часто трапляється, що учні вивчивши новий матеріал та виконавши відповідні вправи, через деякий час забувають його, оскільки, наприклад, стикаються з цим матеріалом досить рідко. Тому необхідно постійно застосовувати нові теоретичні знання на практиці, але також для кращого запам'ятовування можна подавати новий матеріал у незвичній формі. До прикладу, якщо учні не можуть вивчити всього списку іменників, які входять до групи *singularia tantum*, можна запропонувати їм скласти вірш або коротку історію, де б вживались ці слова у правильній формі, і вивчити їх напам'ять. З наочних засобів можна використати великі аркуші паперу, фліпчарт.

Аналіз, обговорення віршів чи історій відбувається спільно в класі. Безперечно, така взаємодія створює в класі сприятливу атмосферу, усуває напруження, що нерідко виникає в учнів, коли викладач загострює увагу на помилці.

Окрім граматичних помилок учні також припускаються лексичних, що нерідко призводить до спотворення сенсу висловлювання. І це не дивно, оскільки, щоб побудувати власне речення іноземною мовою, необхідно знати не один десяток слів, потрібних граматичних структур та навіть ідіом. Крім того, учням потрібно знати, які слова використовуються в яких контекстах.

Наприклад, слово *end* може використовуватись у значенні *stop*: “*We must end the project*”, але це слово у наступному контексті буде недоречним: “*I have decided to end seeing her*” (треба сказати: “*I have decided to stop seeing her*”) [21]. Тому для того, щоб подібні помилки не виникали під час говоріння, нові слова необхідно вчити в контексті. Навіть більш ефективним буде не просто заучування нових слів і варіантів їх використання, а запам’ятовування відразу у сполученні зі словом, наприклад, *to be fined for speeding, to put the fire out, to depose a queen, wealthy in details*.

Для попередження лексичних помилок слід заохочувати учнів використовувати словники англійської мови, оскільки в них часто подаються різні варіанти сполучуваності слів. Під час читання текстів також необхідно звертати увагу учнів на «поведінку» слів у реченні. За потреби можна написати їх на дошці, щоб учні їх ще раз озвучили та записали до своїх словничків. Для профілактики лексичних помилок в усному мовленні наведемо приклади деяких завдань для роботи на уроці, які розвивають мовну здогадку в учнів та допомагають збільшити активний вокабуляр.

Учням пропонується заповнити пропуски в реченні, обравши один з чотирьох варіантів, до прикладу: *Join us at half past nine for a live .... of the State Opening of Parliament*. Варіанти відповіді включають слова: *channel, announcing, broadcasting, programme*. Після виконання завдання учні обмінюються роботами і самостійно перевіряють один одного. Потім вони по черзі зачитують правильні відповіді. Для того, щоб краще запам’ятати нові лексичні одиниці, учні складають власні речення. Наприклад, *She finished her work earlier than usual, because she didn't want to miss a live broadcasting of the Eurovision Song Contest 2018*.

Учні отримують невеликі тексти з помилками, серед яких: порушення лексичної сполучуваності та ненормативне вживання слів. Наприклад, *Yesterday I spent a bunch of time observing TV. It was hard to explicate it but still I was thirsty for new information. The weather has betrayed me so I did not depart from the house*

during the day. Учні мають самостійно відшукати та виправити лексичні помилки.

Учні також припускаються в усному мовленні синтаксичних помилок, які найчастіше полягають у неправильній побудові речень та утворенні граматичних конструкцій. Причиною таких помилок є інтерференція рідної мови та вплив, наприклад, англійських пісень, фільмів, в яких правила синтаксичної побудови речення часто ігноруються. Учні зазвичай більше приділяють уваги змістовному наповненню своїх висловлювань і у той час забувають про важливість їх правильного зовнішнього оформлення.

На нашу думку, для запобігання синтаксичних помилок необхідно виконувати вправи, які б допомогли учням виробити автоматизми утворення синтаксичних конструкцій. До прикладу, учням можна запропонувати продовжити та доповнити такі речення: *Do you like...? I like neither ..., nor... What kind of ... do you prefer? I prefer ... to ... This day is ....., isn't it? You haven't got home yet, ... you? Is she ....? Does he ...? What ... she look like? I think that..* і т.д. Учнів треба також заохочувати використовувати такі конструкції із власними прикладами, закріплюючи їх спочатку письмово, а потім усно, або навпаки. Щоб навчання було ефективним, на кожному уроці потрібно обов'язково відводити час на відпрацювання синтаксичних формул у діалогах, цікавих сценках.

Тож, для профілактики помилок в усному мовленні учнів учитель має фокусуватися на найбільш частих помилках, подаючи граматичний/лексичний матеріал та підбираючи вправи так, щоб попередити або зменшити виникнення помилок під час опрацювання цього матеріалу.

Також важливою є систематизація помилок кожного учня, наприклад, у вигляді таблиці, яка допоможе фіксувати помилки, їх виправляти та не допускати у подальшому.

Крім цього на кожному уроці необхідно працювати над виробленням мовленнєвих автоматизмів. Цьому сприяє письмове закріплення граматики у вигляді виконання різних вправ; збагачення словникового запасу через

вивчення слів відразу у словосполученнях; постійний контакт із «живим» мовленням іноземною мовою через аудіо та відео. Під час читання текстів також необхідно звертати увагу учнів на «поведінку» слів у реченні. Крім цього для запобігання синтаксичних помилок необхідно виконувати вправи, які б допомогли учням довести до автоматизму утворення синтаксичних конструкцій.

2.2 Особливості виправлення помилок в усному мовленні

У цьому підрозділі ми розглянемо питання виправлення помилок у діахронічному розрізі, а також приведемо деякі способи корегування помилок учнів у процесі усного мовлення, оскільки вчасне та доречне виправлення помилок також допомагає зменшенню та уникненню помилок надалі.

Лінгвісти та науковці у галузі психолінгвістики, такі як Кордер [12] та Шахтер [19], не розглядали помилку як негативне явище. Допущення помилок сприймалось як зовнішній прояв процесу удосконалення мовних та мовленнєвих навичок та вмінь, який вказує на етап опанування іноземної мови.

Необхідність проведення корекції помилок залишається дискусійним питанням для багатьох дослідників. Протягом 1950-1960-х рр. панувала думка, що вивчення мови — це процес формування звичок. Тож всі помилки в усному мовленні, які можуть вплинути на формування правильних мовленнєвих звичок учнів, вважались негативними і такими, які треба було відразу виправляти.

Вже у 1970-1980-х рр. вважалось, що постійне виправлення помилок не лише завдає шкоди процесу опанування мови, але й не має ніякого результату. На думку американського науковця Стівена Крашена [17, с. 73], учні мають почуватись комфортно у мовному середовищі і намагатися виправляти помилки самостійно за допомогою самоконтролю, а не викладачів.

Виправлення помилок в усному мовленні учнів є непростим завданням для вчителів. Деякі викладачі вважають, що негайна корекція помилки може перервати усне мовлення школяра і, як результат, відбити бажання

висловлюватись в класі в подальшому. Таким чином вплив на учнів є негативним. Проте, якщо вчитель виправить помилку пізніше, як вказує Лонг [14], ефект від цього буде значно меншим. Дослідження з психолінгвістики підтверджують цей факт.

Тому, викладачі мають оцінити результати використання різних методик на уроках, а потім прийняти рішення, коли краще виправляти помилки учнів.

Лінгвісти О.Д. Мітрофанова та В.Г. Костомаров наголошують, що проблема помилок співвідноситься з концепцією, на якій будується навчання. За когнітивного підходу в центрі уваги знаходиться формування мовленнєвої компетенції, що розуміється, насамперед, як граматична правильність мовлення, тому виправлення помилок займає мало не центральне місце в процесі мовлення. Під час комунікативно-орієнтованого навчання, коли формування мовної та комунікативної компетенції відбувається паралельно, провідного значення набуває саме зміст висловлювання, а виправлення помилок — вторинного [6, с. 239].

У комунікативній методиці рішення виправляти чи не виправляти помилки має прийматися відповідно до виду та мети роботи. До прикладу, виправлення особливо необхідні під час постановки правильної вимови звуків на початковому етапі навчання. Для автоматизації мовного зразка слід привертати увагу учнів не до повторюваних помилок, а до правильних мовленнєвих зразків, щоб навчання говорінню не «розчинилося» у зауваженнях й нагадуваннях про правила. Відповідно до комунікативної методики, виправленню підлягають тільки ті помилки, які викривляють висловлювання, заважають взаєморозумінню [7, с. 266-267].

А.Дж. Ходж (A.J. Hoge), професійний викладач TESOL, також вважає, що виправлення помилок учня під час усного мовлення не є ефективним. Він обґрунтовує це тим, що, коли учня виправляють, він усвідомлює у чому його помилка. Проте під час розмови, коли слід швидко співвідносити почуте з тим, що треба відповісти, така взаємодія відбувається у підсвідомості, яку важко контролювати. До того ж свідомий контроль власного висловлювання

призводить до гальмування мовлення, бо учень замість того, щоб вільно, спокійно говорити, починає сумніватися в тому, що каже. Це впливає як на здатність сприймання, так і продукування інформації [16].

Помилки, допущені в усному мовленні учня, можуть корегуватися як викладачем, так і самим учнем. На нашу думку, виправлення помилок самим учнем є більш ефективним, ніж їх корекція учителем. Цей метод є релевантним тоді, коли учень в змозі розпізнати допущену помилку та володіє відповідними знаннями, необхідними для її усунення. Не менш дієвим є виправлення учнями групи помилок учня-мовця, що одночасно слугує профілактикою недопущення ними подібних помилок у процесі набуття умінь та навичок усного мовлення. Також, школярам можна запропонувати прослухати усне мовлення одного з однокласників, записане на диктофон, після чого розпізнати помилку, визначити її різновид і, зрештою, виправити.

Звісно, поправки учителем помилок учня теж є обов'язковою складовою процесу удосконалення мовленнєвих умінь та навичок. Проте школяр краще запам'ятає те, до чого він сам дійшов у спробах виправити помилку. Тому викладачеві варто виправляти помилки лише тоді, коли ні сам учень, ані жоден в класі не в змозі виправити помилку. До прикладу, якщо учень припустився помилки у вживанні прийменників *as long as*, *until* і не в змозі виправити її самостійно, то вчитель може проілюструвати варіанти їх застосування на чітких прикладах: *"I shall not be able to visit you as long as my husband is away"* і *"I shall not be able to visit you until my husband comes back."* (*As long as shows that the action or state lasts. Until shows what is going to happen*).

Важливо зазначити, що, коли викладач застосовує розгорнутий коментар для пояснення помилки, він, як правило, привертає увагу всього класу. Якщо ж вказується тільки область помилки, то такий метод виправлення зазвичай адресований до того учня, який допустив помилку. Якщо помилку зробили декілька учнів у класі, це значить, що вона поширена, і її слід винести на групову роботу. Таким чином, корекція поєднується з попередженням аналогічної помилки у інших.

Попри важливість роботи над помилками, їх виправлення та обговорення мають здійснюватись у доброзичливій атмосфері для того, щоб заохочувати учнів до подальшої роботи та самовдосконалення. Тож, виправляти треба помилки, а не учня, а також постійно хвалити їх за щоденні «перемоги» [3, с. 61]. Також необхідно враховувати індивідуальні психологічні особливості учнів. Так, деякі школярі вважають помилки чимось вкрай негативним і тому намагаються висловлюватись, обдумуючи кожне слово та уникаючи складних конструкцій. Це є негативним наслідком системи контролю та оцінювання усного мовлення, спрямованої на підрахування помилок. Учні потрібно заохочувати та підтримувати у намаганнях висловлювати свою думку і не «вичікувати» помилки, щоб миттєво її виправити.

Необхідно також зауважити, що метод залучення жестів, як-то піднятий угору вказівний палець, що мало б слугувати сигналом зупинитися, обдумати помилку, виправитися й продовжити говорити, гальмує усне мовлення, бо іноді учні не розуміють у чому їх помилка. У класі виникає напруження, а з ним і втрата мотивації говорити далі.

Тож, виправлення помилок в усному мовленні учнів є оперативним і комплексним завданням, за якого необхідно брати до уваги безліч факторів. До прикладу, необхідно враховувати індивідуальні психологічні особливості учня і пам'ятати про те, що виправляти кожного з них необхідно по-різному. Не менш важливим є те, коли здійснювати виправлення: відразу після допущення помилки чи після завершення говоріння школяра.

ВИСНОВКИ

Тож, на основі проведеного дослідження можна впевнено сказати, що робота над помилками, які виникають у процесі опанування навичок та вмінь усного мовлення, посідає важливе місце у методології викладання.

Таким чином, у нашій роботі було представлено загальну характеристику усного мовлення, навичків та умінь говоріння; зазначено особливості мовленнєвих компетенцій, необхідних для здійснення успішної комунікації, а також психологічних особливостей учня, які можуть ускладнювати спілкування іноземною мовою на уроці.

Окрім цього, для успішного проведення профілактики помилок були описані необхідні для цього етапи роботи з помилками, які включають: з'ясування природи та причин виникнення помилки у процесі говоріння, до яких відносять інтерференцію рідної мови, недостатнє знання граматики іноземної мови та вплив однієї іноземної мови на іншу за умови їх одночасного вивчення. На наступному етапі відбувається встановлення характеру помилки (її класифікації за якісними та кількісними критеріями) та оцінка її значимості (помилки, які не впливають / впливають на процес комунікації). Після цього підбираються методи, вправи, які були б ефективними у роботі з попередження виявлених помилок.

У роботі було запропоновано низку способів для застосування на уроках іноземної мови, головною метою яких є попередження виникнення помилок під час говоріння учнів. Було описано метод фокусування на найбільш частих помилках і зображення їх за допомогою засобів наочності. Попередження помилок у такий спосіб допоможе уникнути найбільш розповсюджених помилок, яких припускаються учні в усному мовленні.

Також було запропоновано спосіб систематизації помилок кожного учня, який полягає у їх постійному фіксуванні та внесенні у відповідну таблицю, а також подальшу роботу над помилками. Такий спосіб є вкрай ефективним у боротьбі із частими помилками, оскільки їх фіксування та самостійне

опрацювання учнем у письмовому вигляді дозволяють суттєво зменшити ймовірність їх виникнення надалі.

Було звернено особливу увагу на роль сучасних мультимедійних засобів навчання у створенні мовленнєвих автоматизмів, що зі свого боку допомагає зменшити кількість помилок або взагалі їх уникнути, оскільки у ненав'язливій формі поповнюється активний словниковий запас, покращується мовленнєва здогадка, відшліфовується вимова, з'являється краще розуміння граматичного «світу» мови.

Крім того, для профілактики граматичних помилок було запропоновано способи кращого запам'ятовування граматичних правил, наприклад, представляючи їх у формі вірша, пісні чи короткої яскравої історії.

Для уникнення лексичних помилок пропонується вчити нові слова відразу у словосполученні з вже відомим словом, що допомагає застосовувати нову вивчену лексичну одиницю у потрібному контексті.

Також, у роботі наведені деякі приклади завдань для профілактики лексичних помилок (порушення лексичної сполучуваності, ненормативне вживання слова).

Я, Приходько Анна Анатоліївна, своїм підписом засвідчую, що моя бакалаврська робота «Профілактика помилок у процесі формування умінь та навичок усного мовлення» виконана з дотриманням усіх вимог до наукової етики та поваги до інтелектуальних надбань, самостійно та індивідуально. При написанні роботи я дотримувалась принципів академічної доброчесності та несу відповідальність за порушення загальноприйнятих правил цитування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гальскова Н.Д. Современная методика обучения иностранным языкам : пособие для учителя / Н.Д. Гальскова. — [2-е изд., перераб. и доп.]. — М. : АРКТИ, 2003. — 192 с.
2. Гапонова С.В. Типологія помилок у мовленні майбутніх учителів на уроках англійської мови / С.В. Гапонова // Іноземні мови : наук.-метод. журн. — 2009. — № 4. — С. 44.
3. Китайгородская Г.А. Интенсивное обучение иностранным языкам. Теория и практика / Г.А. Китайгородская. — М. : Русский язык, 1992. — 254 с.
4. Методика обучения иностранным языкам в средней школе : учебник / [Н.И. Гез, М.В. Ляховицкий, А.А. Миролубов и др.]. — М. : Высш. школа, 1982. — 373 с.
5. Мильруд Р.П. Теоретические ошибки в методике обучения иностранному языку / Р.П. Мильруд, Н.Н. Кондакова // Психолого-педагогический журнал «Гаудеамус». — 2005. — № 1(7). — С. 129.
6. Митрофанова О.Д. Методика преподавания русского языка как иностранного / О.Д. Митрофанова, В.Г. Костомаров. — М. : Русский язык, 1990. — 268 с.
7. Пассов Е.И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению / Е.И. Пассов. — М. : Русский язык, 1989. — 276 с.
8. Стогній І.В. Формування фонетичних навичок у студентів немовних спеціальностей / І.В. Стогній // Науковий вісник НАСОА. Серія «Суспільство.Світогляд.Наука.Культура». — 2013. — №1. — С. 87.
9. Ткачук О.О. Формування комунікативно-мовленнєвих умінь учнів початкових класів / О.О. Ткачук // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія «Професійна освіта». — 2016. — № 2 (303). — С. 67.
10. Чойбонова Б.М. Языковые ошибки в речи обучающихся на начальном этапе интенсивного обучения английскому языку (Метод активизации личности

и коллектива) : дисс. канд. пед. наук : 13.00.02 / Бэла Матвеевна Чойбонова. — М., 2004. — 261 с.

11. Щерба Л.В. Языковая система и речевая деятельность / Л.В. Щерба. — [2-е изд., стереотипное]. — М. : УРСС Эдиториал, 2004. — 432 с.

12. Corder S.P. Introducing applied linguistics / S.P. Corder. — Baltimore : Penguin Education, 1973. — 392 p.

13. Cutler A. Rudolf Meringer (1859 – 1931) // Encyclopedia of Language and Linguistics / Editor-in-Chief Keith Brown. — Second Edition. — Amsterdam : Elsevier Science, 2006. — Vol. 8. — P. 12-13.

14. Doughty C.J. The Handbook of Second Language Acquisition / C.J. Doughty, M.H. Long. — Oxford : Blackwell Publishing, 2006. — 898 p.

15. Edge J. Mistakes and Corrections / J. Edge. — London : Pearson Longman, 1997. — 70 p.

16. Grammar in perspective [Electronic resource] // Effortless English Achieves Automatic English for People [posted by A.J. Hoge]. — 2006, Feb. 20. — Access mode : <https://effortlessacquisition.blogspot.com/2006/02/grammar-in-perspective.html>. — (22.05.2018).

17. Krashen S.D. Principles and Practice in Second Language Acquisition [Electronic resource] / S.D. Krashen. — Oxford : Pergamon Press, 1982. — 202 p. — Access mode : http://www.sdkrashen.com/content/books/principles_and_practice.pdf — (17.05.2018).

18. McBride K. Podcasts and second language learning : Promoting listening comprehension and intercultural competence [Electronic resource] / K. McBride // Electronic discourse in language learning and language teaching / ed. by L.B. Abraham, L. Williams. — Amsterdam : John Benjamins, 2009. — P. 157. — Access mode : http://www.slu.edu/~kmcbrid8/McBride_podcasts09.pdf. — (17.05.2018).

19. Schachter J. An error in error analysis / J. Schachter // Language learning. — Vol. 24. — 1974. — No. 2. — P. 205-214.

20. Teaching speaking skills 2 — overcoming classroom problems [Electronic resource] // British Council. Teaching English. — Access mode : <https://www.teachingenglish.org.uk/article/teaching-speaking-skills-2-overcoming-classroom-problems>. — (08.04.2018).

21. The role of mistakes in language learning [Electronic resource] // Antimoon. How to learn English efficiently [posted by Szynalski T.P]. — Access mode : <http://www.antimoon.com/how/mistakes-in-learning.htm>. — (22.05.2018).

СПИСОК ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ

22. Бацевич Ф.Ц. Словник термінів міжкультурної комунікації [Електронний ресурс] / Ф.Ц. Бацевич. — Режим доступу : <http://terminy-mizhkult-komunikacii.wikidot.com/a>. — (06.05.2018).

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

23. Аудиокниги на англійському [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://lelang.ru/english/audio-books/>. — (17.05.2018).

24. Тести по англійському мові онлайн. Англійські тести безкоштовно [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.correctenglish.ru/tests/>. — (17.05.2018).

25. Часто совершаемые ошибки в английском языке [Электронный ресурс]. — Режим доступу : <http://www.correctenglish.ru/mistakes/>. — (17.05.2018).

26. 45 фильмов и сериалов для изучения английского языка [Электронный ресурс]. — Режим доступу : <https://www.kefline.ru/45-filmov-i-serialov-dlya-izucheniya-anglijskogo-yazyka/>. — (17.05.2018).

27. BBC News [Electronic resource]. — Access mode : <http://www.bbc.com/news>. — (17.05.2018).

28. Deutsche Welle. Themen [Elektronische Ressource]. — Zugriff unter : <http://www.dw.com/de/themen/s-9077>. — (17.05.2018).

29. Eleven awesome podcasts to accelerate your English fluency [Electronic resource] // FluentU. German Language and Culture Blog. — Access mode : <https://www.fluentu.com/blog/german/best-learn-german-language-podcasts/>. — (17.05.2018).

30. Englishpage.com [Electronic resource]. — Access mode : <https://www.englishpage.com/>. — (17.05.2018).

ДОДАТКИ

Додаток А

Картки з типовими помилками

She ~~studys~~ at ~~the~~ university.

She **studies** **at** university.

It was a ~~bored~~ film.

It was a **boring** film.

She married **a tall, young,**
German lawyer.

He is ~~more~~ taller than ~~I~~.

He is **taller** than *I am*.

The camera works **perfectly**.

You are ~~worst~~ than ~~he~~.

You are **worse** *than him*.

Додаток Б

Приклад таблиці для систематизації помилок учня в усному мовленні

Таблиця Б.1

№	<i>Mis-pronunciation</i>	<i>New vocabulary</i>	<i>You said</i>	<i>You should have said</i>
1.	enthusiastic [ɪn, θju:zɪ'æstɪk]	ladder <i>to climb a ladder</i>	Keep calm, whenever happen.	Keep calm, whatever happens.
2.	accept [ək'sept]	well-being <i>standard of well-being – рівень благополуччя</i>	Save at soft drinks.	Save on soft drinks.
3.				
4.				

Додаток В**Тестові завдання для роботи над граматичними помилками**

Complete the sentence choosing one of the variants:

1. _____ much he eats, he never gets fat.
  - a) however;
  - b) whoever;
  - c) whenever.
2. _____ you go, I shall follow you.
  - a) whenever;
  - b) whichever;
  - c) wherever.
3. _____ you may say I am not going to take him back.
  - a) whatever;
  - b) whoever;
  - c) thatever.
4. _____ disobeys the law must be punished.
  - a) whenever;
  - b) whoever;
  - c) withever.
5. I shall come _____ I can slip away.
  - a) whoever;
  - b) however;
  - c) whenever.
6. We shall send _____ is available.
  - a) whoever;
  - b) whenever;
  - c) whatever.

Correct answers:

1. However; 2. Wherever; 3. Whatever; 4. Whoever; 5. Whenever; 6. Whoever.

Додаток Г

Тестові завдання для роботи над граматичними помилками

(для учнів 9 класу)

Complete the sentence choosing one of the variants:

- 1) Do you have ___ (a, the, -) bigger room in the hotel? In fact, I'd like ___ (a, an, the) biggest room you have available. How much would that cost ___ (a, the, -) night?
- 2) Tomorrow, we will take ___ (a, the, -) second train from Suzhou to Shanghai, and ___ (a, the, -) following day, we will fly to ___ (the, -) Beijing.
- 3) In 1824, Louis Braille developed ___ (a, the, -) system of writing for ___ (a, the, -) blind. Quickly, ___ (a, the, -) system, known as "Braille" ___ (a, the, -) inventor, spread from ___ (a, the, -) France to dozens of ___ (a, the, -) countries.
- 4) The business cards (be, normally) _____ printed by a company in New York. Their prices (be) _____ inexpensive, yet the quality of their work is quite good.
- 5) Every Monday, Sally (drive) _____ her kids to football practice.
- 6) In the last hundred years, traveling (become) _____ much easier and very comfortable. In the 19th century, it (take) _____ two or three months to cross North America by covered wagon. The trip (be) _____ very rough and often dangerous. Things (change) _____ a great deal in the last hundred and fifty years. Now you (can) _____ fly from New York to Los Angeles in a matter of hours.
- 7) I (visit, never) _____ Africa, but I (travel) _____ to South America several times. The last time I (go) _____ to South America, I (visit) _____ Brazil and Peru. I (spend) _____ two weeks in the Amazon, (hike) for a week near Machu Picchu, and (fly) _____ over the Nazca Lines.
- 8) Yesterday, I _____ (must, had to, should) cram all day for my French final. I didn't get to sleep until after midnight.
- 9) Ted's flight from Amsterdam took more than 11 hours. He _____ (must, had to, should) be exhausted after such a long flight.
- 10) Susan _____ (shouldn't, couldn't, wouldn't) hear the speaker because the crowd was cheering so loudly.

- 11) Jane is arriving ____ (in, at, on, -) January 26 ____ (in, at, on, -) 2 o'clock ____ (in, at, on, -) the afternoon.
- 12) Michael is leaving ____ (in, at, on, -) Friday ____ (in, at, on, -) noon.
- 13) The plane leaves ____ (in, at, on, -) tomorrow morning ____ (in, at, on, -) 8:00 AM.
- 14) She bought her wedding dress ____ (in, at, on, -) an exclusive shop ____ (in, at, on, -) Fifth Avenue.
- 15) You can buy your rail passes ____ (in, at, on, -) the ticket counter ____ (in, at, on, -) any train station ____ (in, at, on, -) the country.
- 16) Although you can take an elevator _____ (down from, up, up to, out of) the top of the Eiffel Tower, we decided to walk _____ (down from, up, up to, out of). I was exhausted by the time we got to the top.
- 17) Lily had problems climbing back _____ (down from, up, up to, out of) the tree house because she had injured her ankle as she was climbing ____ (down from, up, up to, out of).
- 18) I asked the woman standing _____ (under, beside, next to) me on the bus where I should get out.
- 19) Everybody was already sitting _____ (on, under, at) the table waiting for dinner to be served.
- 20) Debra was sitting _____ (on, under, at) the computer surfing the Internet.

Correct answers:

1. a, the, a; **2.** the, the, -; **3.** a, the, the, the, -, -; **4.** are normally, are; **5.** drives; **6.** has become, took, was, have changed, can; **7.** have never visited, have traveled, went, visited, spent, hiked, flew; **8.** had to; **9.** must; **10.** couldn't; **11.** on, at, in; **12.** on, at; **13.** -, at; **14.** in, on; **15.** at, in, in; **16.** up to, up; **17.** down from, up; **18.** next to; **19.** at; **20.** at.